

Els capitals ocults del Banc de Santander

El passat 26 de juny la magistrada Teresa Palacios imputava Emilio Botín en el cas de les cessions de crèdit del Banc de Santander, per considerar-lo responsable de cooperació o inducció en 138 delictes fiscals. Palacios tornava així a l'actualitat un cas que porta obert des del 1992 i que en la seva llarga història conté episodis inversemblants tant en l'àmbit econòmic com polític.

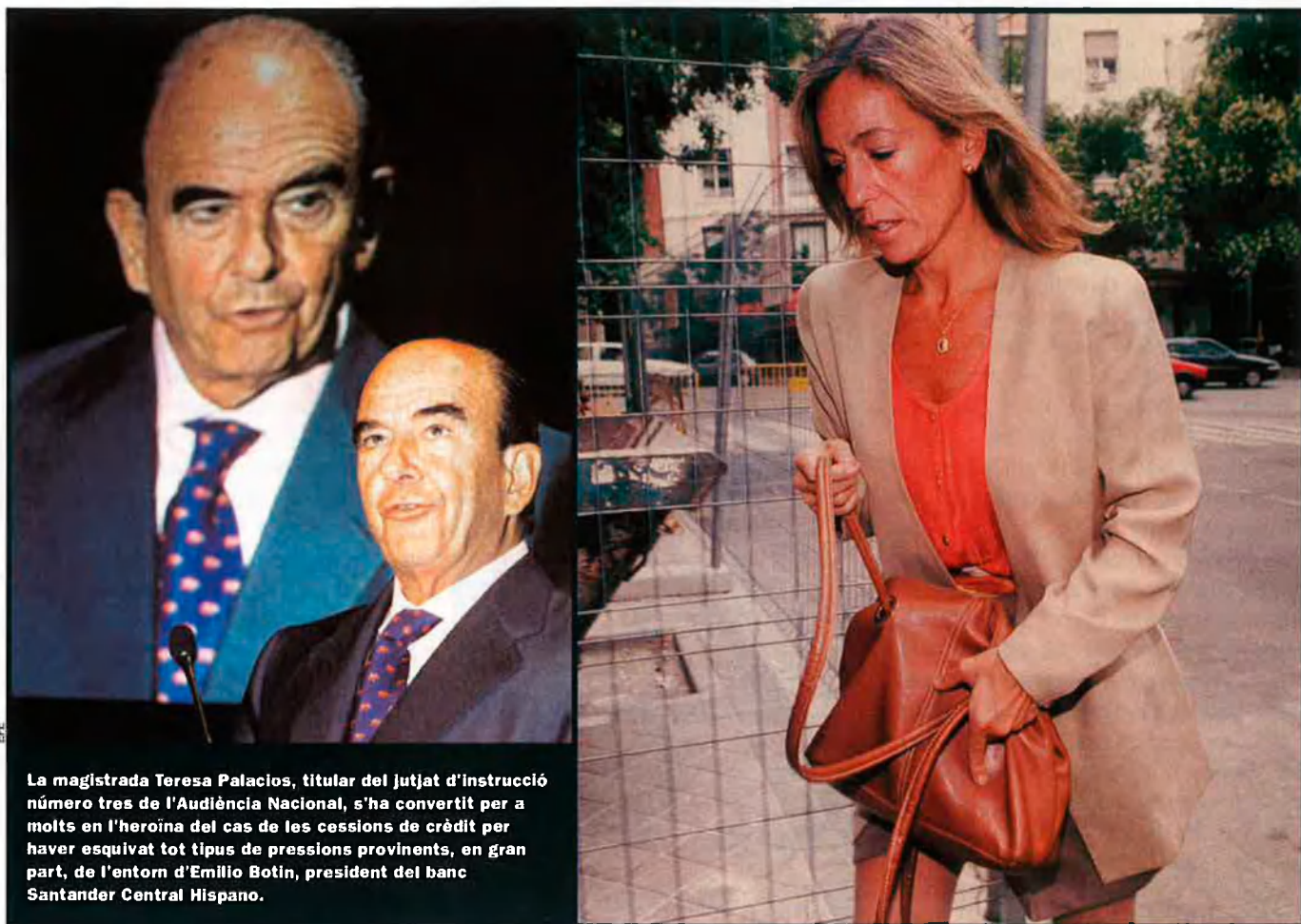
Quan el 1982 els socialistes arribaven a la presidència del Govern espanyol, gràcies a la majoria absoluta de les urnes, ho feien carregats de projectes, que necessitaven diners. Per aconseguir-los, Miguel Boyer, nomenat llavors ministre d'Economia i Hisenda, va decidir plantar cara a un dels problemes endèmics de l'economia espanyola: el diner negre. La idea de Boyer era fer aflorar grans quantitats de diner negre a través d'una sèrie de productes financers (com ara pagarès i lletres del tresor), que s'havien de conservar durant cinc o deu anys, a un tipus d'interès baix, i que una vegada vençut el termini de les imposicions ningú, especialment Hisenda, demanaria d'on havien sortit aquests diners. Eren, al cap i a la fi, productes "legalment opacs" que oferien una forma còmoda de blanquejar diners.

El pla de Boyer, però, no va funcionar del tot. No tots els que tenien diner negre estaven disposats a deixar-ne de tenir, ni a les entitats financeres els feia molta il·lusió veure com grans quantitats de diners abandonaven els bancs i anaven a la recerca de les lletres del tresor. Per això, entre els anys 1986 i 1988, les entitats començaren a posar en circulació productes que intentaven mantenir l'opacitat fiscal amb una mica més d'interessos, però sense el vistiplau d'Hisenda. Amb l'objectiu d'atreure capital aparegueren en el mercat les primes úniques –de les quals La Caixa va haver de donar comptes davant Hisenda no fa gaires anys– i les cessions de crèdit, per les quals la magistrada de l'Audiència Nacional, Teresa Palacios, acaba d'imputar al mateix Emilio Botín, actualment president del

banc Santander Central Hispano (SCH) i a quatre exalts càrrecs més de l'antic Banc de Santander (Rodrigo Echenique, exconseller delegat; José Ignacio Uclés, Lorenzo Solana –ja mort– i Ricardo Alonso, exalts executius en les àrees de serveis jurídics, xarxa de sucursals i direcció general adjunta, respectivament).

El cas de les cessions de crèdit del Banc de Santander, que ara torna a l'actualitat, cueja des de fa més de deu anys i conté episodis del tot inversemblants, no només a àmbit econòmic, sinó també polític. Josep M. Novoa explica en una biografia d'Emilio Botín titulada *El Poder*, editada l'any passat, com el 1986 els més alts responsables del Banc de Santander van dissenyar la comercialització d'un producte que es coneixia com a cessió de la nul·la propietat de crèdits (CNPC), o abreujadament cessió de crèdit, "destinat a incrementar els recursos i els beneficis del banc a canvi de facilitar als seus clients un mitjà per al blanqueig de capital. Es tractava de reconèixer una alta retribució dels diners dipositats (s'oferia un 15% d'interès, molt per sobre del tipus de mercat) per un nou procediment que garantia l'opacitat i l'incompliment de les obligacions tributàries." Aquesta opacitat fiscal garantia que els clients no haurien de fer front a cap tipus de retenció tributària (la qual cosa suposava entre el 20% i el 25% del capital dipositat) a l'hora de cobrar els interessos.

El producte en qüestió tingué un èxit notabilíssim. Entre 1988 i 1990 el Banc de Santander recollí més de 2.600 milions d'euros (prop de mig bilió de pesetes), amb un total de 47.274 operacions. Però Hisenda no va trigar molt a detectar tanta eufòria i a mitjan 1989 va

La magistrada Teresa Palacios, titular del jutjat d'instrucció número tres de l'Audiència Nacional, s'ha convertit per a molts en l'heroïna del cas de les cessions de crèdit per haver esquivat tot tipus de pressions provinents, en gran part, de l'entorn d'Emilio Botín, president del banc Santander Central Hispano.

regular aquest producte a través d'un decret, en el qual establí explícitament que aquests productes havien de ser objecte de retencions i començà a reclamar el pagament d'aquestes retencions (amb efectes retroactius) tant al banc com als particulars que se n'han beneficiat, sense incloure-ho en les corresponents declaracions de renda. El pas-tís començà a descobrir-se.

Els tripijocs del Santander. Ja amb el decret del 1989 en marxa, l'Agència Tributària demanà al Banc de Santander la relació de tots els clients que tenen cessions de crèdit. La reacció de l'entitat és donar una relació de productes, però sense titulars. El Santander desafia Hisenda i és que la seva posició no és còmoda. El banc té un problema seriós perquè ha de comunicar als seus clients que aquell producte financer que els va vendre amb la garantia que no tributaria i que, per

tant, seria una bona destinació per ocultar capitals ha deixat de ser-ho, i que Hisenda l'està pressionant perquè doni els noms.

El Santander negà durant molt temps tenir informació exacta sobre els titulars de les cessions de crèdit. Un temps que el banc va aprofitar, segons la magistrada Teresa Palacios, per comunicar-se amb els clients i oferir-los tres possibles solucions: poden fer una declaració complementària i pagar el que Hisenda els demana; o, segons recull l'acte de Palacios, "per garantir als clients l'opacitat del capital invertit, els va suggerir la possibilitat de valerse de testaferrós, alguns dels quals van ser facilitats pels propis clients, però altres pel mateix banc". Es tractava de substituir la titularitat dels contractes.

Arran d'això es produiran situacions difícilment creïbles i apareixeran operacions a nom de persones residents a Veneçuela des de feia cinc, deu o més

anys, s'utilitzarà també la identitat de persones ja mortes o senzillament de persones que pels seus ingressos difícilment podrien haver realitzat mai inversions milionàries. És el cas del prelat de Tarragona, que en ser preguntat per aquestes operacions opaques reconeixia amb sentit de l'humor: "Confesso que durant la meua vida pastoral he comès moltíssimes faltes, però ara no em puc penedir de les cessions de crèdit perquè ni tan sols sé què signifiquen." Segons l'acte de Palacios, el banc va "comunicar moltes operacions amb identitats deliberadament defectuoses, de manera que Hisenda no va poder imputar-les a cap contribuent". Una situació que s'ha donat en gairebé 10.000 operacions per valor de 649 milions d'euros (108.000 milions de pesetes).

Però el Banc de Santander anirà més enllà i oferirà una tercera opció als clients: la utilització de "documentació

de cobertura”, que elaborava el mateix banc, segons l’acte d’acusació, i que entregava als clients perquè poguessin justificar (a través de pagarès al portador que havien pertangut a altres persones) que aquells diners opacs venien d’anys enrere, quan aquesta era una situació legalment acceptada, i que per tant no s’havia de tributar per la totalitat dels diners sinó únicament pels interessos rebuts. És precisament per aquesta implicació que Teresa Palacios ha decidit imputar als membres del Consell d’Administració del Banc de Santander “138 delictes fiscals per cooperació necessària o inducció” així com el “delicte de falsedat continuada en document oficial”.

Al principi del 1992 el Banc de Santander acabà enviant unes llistes de titulars, en les quals Hisenda detecta falsedats i decideix tirar pel dret: porta el cas a l’Audiència Nacional, a mans del jutge Miguel Moreiras, el qual posa en marxa un operatiu per buscar informació. Durant la Setmana Santa del 1992 es visitaran una sèrie de sucursals de l’entitat, els despatxos dels directius del Santander i sobretot la Central Comptable Electrònica de l’entitat, on l’Agència Tributària incauta les còpies de seguretat de les operacions diàries del Banc de Santander. Milions d’operacions, que estan guardades en cintes i que permetran identificar les persones involucrades en l’operació.

Moreiras inicialment no atorgarà validesa als documents informàtics incautats, però tres anys més tard haurà de canviar d’opinió. El 29 de juny del 1995 s’aprova la Llei Orgànica 6/95, que eleva el límit de delicte fiscal de 30 mil euros (5 milions de pessetes) a 90 mil (15 milions). I es produirà un fet prou curiós: tots aquells titulars de cessions de crèdit que deixen d’estar en situació de delicte fiscal, ja que el seu deute no arriba als 90 mil euros, com estableix la nova llei, corren a regularitzar la seva situació i a pagar el que deuen a Hisenda. Això acabarà donant per bo els llistats informàtics, ja que molts dels que paguen hi són inclosos.

El cas Cartagena. Quan surten les primeres llistes d’Hisenda, que llegeix

Entre els 138 titulars de cessions de crèdit imputats per la jutgessa Palacios destaca, per la seva significació política, el nom de Luis Fernando Cartagena, destacat dirigent del PP al País Valencià, que arran dels informes dels pèrits judicials es va veure obligat el 1998 a dimitir com a conseller d’Obres Públiques del govern de Zaplana.

les cintes magnètiques trobades, apareix el nom de Luis Fernando Cartagena Travesero, llavors alcalde d’Oriola i diputat a les Corts per Alacant, a més d’un destacat membre del Partit Popular del País Valencià i amic íntim d’Eduardo Zaplana. Cartagena apareix com a titular d’unes cessions de crèdit per valor de més de 960.000 euros (160 milions de pessetes) durant els anys 1988 i 1989, per les quals la jutgessa Teresa Palacios li reclama actualment un deute fiscal de més de 490.000 euros (82 milions de pessetes).

La instrucció del cas està a punt de complir sis anys, i es produirà un fet cabdal que capgirarà el ritme de les investigacions. Canvia la titularitat del tribunal d’instrucció número tres de l’Audiència Nacional, que és el que instrueix el cas Santander, i Teresa Palacios substituirà Miguel Moreiras, que no s’havia mostrat excessivament eficaç i diligent. La primera cosa que fa Palacios és enviar al Tribunal Superior de Justícia del País Valencià el cas Cartagena, per la seva qualitat d’aforat, ja

que en aquells moments era conseller d’Obres Públiques de la Generalitat Valenciana. El cas arriba a mans del jutge Flors, que encomanà a l’Institut de Robòtica de la Universitat de València un estudi pericial sobre el cas, ja que es donava una situació curiosíssima: Cartagena negava que fos titular de les cessions de crèdit que se li imputaven i, en canvi, hi havia un industrial òptic de la zona (Francisco Serrano Ibarra) que deia que era el titular i que a més ja havia pagat el que devia a Hisenda.

L’informe de l’Institut de Robòtica desmuntà les tesis del mateix Banc de Santander i posà al descobert que Francisco Serrano Ibarra només havia estat utilitzat com a testaferra i que els 39 productes financers atribuïts a Serrano pel mateix Banc de Santander, concretament pagarès de propi finançament (PPF), havien pertangut a altres persones, que ja els havien cobrat en el seu moment. L’informe deixava al descobert, doncs, que el banc havia incorregut en falsedat en document oficial per cobrir les esquenes de Cartagena. L’Institut de Robòtica lliurava el 13 de març del 1998, un divendres abans de falles, l’informe. El diumenge següent, Luis Fernando Cartagena dimitia com a conseller d’Obres Públiques.

Cartagena no és però l’únic nom destacat: el procediment judicial també afecta empreses com Casademont, Pikolin i la societat Gonzalo Comella, entre altres.

Sense acusació. En aquells moments ens trobem encara a quatre anys de l’acte que acaba de fer pública la magistrada Palacios, i durant aquest període tant l’actuació del fiscal com de l’advocat de l’Estat, en representació de l’Agència Tributària, ha estat més que discutible. L’informe de l’Institut de Robòtica va fer que el fiscal Jesús Santos decidira reactivar el cas i inclús, segons fonts pròximes a la investigació duta a terme al País Valencià, Santos es va arribar a plantejar que havia d’imputar a Emilio Botín i que s’havia de continuar investigant. De fet, Santos va començar a cridar a declarar directius del Banc de Santander (entre ells, el mateix Emilio Botín i la seva filla Ana Patricia

Botín), però la Junta de Fiscals no li va donar la raó. Segons explica Joan Saura, cap del grup parlamentari d'Iniciativa per Catalunya-Verds, "de forma incomprensible arriba el juliol del 1998, Santos se'n va de vacances i Eduardo Fungairino (fiscal en cap de l'Audiència Nacional) el substitueix. I a mitjan mes, Fungairino, en contra de l'opinió de Santos, i l'advocat de l'estat demanen que s'arxivi el cas".

Teresa Palacios es queda, doncs, sense acusació. I malgrat tot, manté el cas obert. En aquells moments, hi ha dues institucions que demanen personar-se com a acusació popular per evitar que es doni per tancat el cas. Una és Iniciativa per Catalunya, representada per Joan Saura, tot i que inicialment la intenció era que la representació l'exercís un valencià, concretament Ricardo Peralta Ortega (Nueva Izquierda), que formava part del Grup Mixt amb Iniciativa per Catalunya. Però Peralta decideix no assumir la representació perquè la seva dona en aquells moments era la secretària del jutge Flors, que havia instruït el cas Cartagena al País Valencià. L'altra institució que demana personar-se com a acusació és l'Associació d'Usuaris de Serveis Bancaris (Ausbanc), que es retirarà escassament un mes després. Posteriorment, s'hi afegirà l'Associació per a la Defensa d'Usuaris i Clients, una entitat impulsada per Pérez Escolar, excol·laborador de Mario Conde a Banesto.

Palacios es manté ferma. L'enfrontament entre Fungairino i Teresa Palacios es farà cada cop més evident davant la tossuderia de la jutgessa de mantenir obert el cas. I les pressions s'incrementaran. De fet, havien existit des del principi: Palacios recull en l'acte d'acusació que el gener del 1991 el president del Banc de Santander (Emilio Botín) "inicia una correspondència amb el secretari d'Estat d'Hisenda amb el propòsit que aquest suavitzí l'actitud de l'administració" envers el cas.

La magistrada Teresa Palacios acumula recursos contra el manteniment de la causa: en total són cinc. Fins que el 22 d'abril del 2002 la sala Penal, secció segona, de l'Audiència Nacional decideix

L'actuació del fiscal en cap de l'Audiència Nacional en el cas resulta més que discutible. Eduardo Fungairino va demanar des d'un primer moment que el cas s'arxivés i això l'ha portat a un fort enfrontament amb Teresa Palacios, per mantenir oberta la causa.

desestimar el recurs de queixa presentat pel Banc de Santander contra l'actuació de la jutgessa Palacios, i considera que no hi ha raons per parar el procés.

La fermesa de l'acte d'acusació que ha fet pública la magistrada Teresa Palacios el passat 26 de juny és l'últim episodi d'un cas que ha sobreviscut a múltiples intents perquè fos arxivat definitivament. Per a Joan Saura, aquest és "un cas inversemblant. Primer que l'estat no es retira mai de res. I en aquest cas, l'advocat de l'estat el juliol del 1998 va demanar l'arxiu". I des de llavors fins ara, tant el fiscal Fungairino com l'advocat de l'estat ho han tornat a demanar tres o quatre cops més. El dirigent d'IC-Verds creu que amb aquesta actuació "no defensaven els interessos generals, sinó els del Santander" i seguien les peticions del Partit Popular. Per a Saura l'acte de la jutgessa ha estat una "satisfacció" i ho qualifica de "bufetada al govern i al fiscal, perquè els posa en evidència".

Teresa Palacios vol fer comparèixer davant el tribunal Emilio Botín, presi-

dent del SCH, quatre exalts càrrecs de l'antic Banc de Santander, 138 titulars de cessions de crèdit com a autors d'un delictes fiscal contra la Hisenda Pública —entre ells, Luis Fernando Cartagena, actualment secretari de la Mutua Valenciana Levante i membre del Consell de Salut del País Valencià— i les persones que van prestar el seu nom als titulars de les cessions perquè es poguessin ocultar davant l'Agència Tributària. En total, l'entitat podria haver estafat a Hisenda 872,19 milions d'euros (145.120 milions de pessetes).

La resposta del fiscal en cap de l'Audiència Nacional, Eduardo Fungairino, no ha decebut: nega que Botín hagi delinquit i ja ha presentat recurs davant l'acte de Palacios. També ho ha fet la defensa del Banc de Santander. Mentrestant, IC-Verds, com a acusació popular, insisteix en què el fiscal general de l'Estat, Jesús Cardenal, traspassi el cas a la Fiscalia Anticorrupció, ja que és l'encarregada de la investigació dels delictes econòmics i dels relacionats amb la corrupció. També reclama que el govern de Madrid "rectifiqui", per la qual cosa és necessari que l'advocat de l'estat elabori una acusació. En cas que això no passi, la formació política té previst formular acusacions i demanar l'obertura del judici oral. Per pagar el procés vol obrir una subscripció popular.

Des del País Valencià, tant el PSPV com EU exigeixen al PP que obri a les Corts una comissió d'investigació a l'exconseller d'Obres Públiques, Luis Fernando Cartagena, un cop ha estat imputat en el cas de les cessions de crèdit. Cartagena ja ha estat condemnat recentment a quatre anys de presó per malversació de fons públics i falsedat, en apropiar-se de 49.000 euros de l'Ajuntament d'Oriola, quan hi era alcalde. El silenci d'Eduardo Zaplana en aquest cas ja ha creat malestar i des de les files del PSPV se li exigeix que retiri d'una vegada Luis Fernando Cartagena del seu partit.

Després de més de deu anys d'instrucció, Teresa Palacios ha donat el cop definitiu sobre la taula.

Bàrbara Amorós